

המכונת האוטומטית - חילול שבת מהתורה!

את אשר יגורתי בא. תלמידי חכמים מתחילים להתפלפל בנושא המכונת האוטומטית (או אוטונומית) בשבת, מבלי להביא בחשבון את ההשלכות החמורות שיש לעצם הדיון. ב'המעין' תשרי תשע"ח פורסם מאמרו של הרב איתן קופיאצקי שבו הוא דן בצדדים שונים של המכונת האוטומטית. אומנם לבסוף הוא מציע שגוף כל שהוא ייקח אחריות ויאסור את השימוש בה, אך זאת רק לאחר רשימה של סיבות שונות להיתר כגון 'עובדין דחול' שלדעתו אינו איסור ברור, בפרט לאחר שיווצר חלילה מנהג להתיר. ומי יהיה אשם ביצירת מנהג כזה?...

בימינו שיש כל מיני גופים ואישים המכריזים על עצמם כבני סמכא ו'עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו' מי ערב לכך שהם לא יסתמכו על ההוא אמינא שלו, ויתירו את חילול השבת בפרהסיא? ובפרט שהמאמר פורסם בבטאון סולידי ואחראי כמו 'המעין'!

ישתקע הדבר ולא ייאמר!

גם אם נניח שההגדרה ההלכתית של האיסור היא 'עובדין דחול', משמעותו בנידון דידן הפוכה מהמקובל. כאן המשמעות היא הפיכת שבת קודש ליום חול ממש, חלילה. כל מי שעניו בראשו מבין שאם תותר חלילה המכונת האוטומטית יש חשש רציני שהשבת תתבטל מן העולם!

לפני כל דיון בנושא חייבים להביא בחשבון את דעת הרמב"ן (ויקרא כג, כד) האוסר מסחר בשבת מן התורה, שנאמר 'יהיה לכם שבתון', למרות שכל המלאכות הנעשות בו אינן מן התורה, אך בסך הכול אין כאן שבתון. זו מצוה מן התורה! ואין אלו דברי פרשנות גרידא, אלא הלכה למעשה - ראה ריטב"א ר"ה לב, ב, וכן פסק גם הראי"ה קוק ב'שבת הארץ' פרק א הל' א.

על כגון דא אמרו חז"ל 'חכמים הזהרו בדבריכם שמא ישתו התלמידים הבאים אחריכם... ונמצא שם שמים מתחלל'.

אני מציע בזאת לחבריי הרבנים להימנע מכל דיון בפרטי פרטים של הנושא, גם אם כוונתם לאסור, כי יש מתחכמים שידחו את ראיותיהם ויסיקו מסקנות הפוכות. יש להתייחס לנושא זה בצורה אקסיומאטית וחד-משמעית: הנוהג במכונת אוטומטית בשבת עובר על איסור מהתורה, ודינו כמחלל שבת בפרהסיא, על כל המשתמע מכך! דיון בנושא זה יכול להיערך רק במסגרת פנימית של העוסקים בביטחון ורפואה בלבד.

יעקב אריאל

הרב הראשי, רמת גן

לכבוד מו"ר הגר"י אריאל שליט"א,

קטונתי. חלילה שישמע דבר כזה, שברצוני להתיר את האסור ולטהר את הטמא. ההפך הוא הנכון: כל רצוני הוא להעלות על נס בבמה הלכתית מכובדת שישנו חדש שעומד לא על הפתח אלא נמצא כבר בבית ועלינו לדון בו. לכן כתבתי, כפי שציין כבוד הרב, שעל אלו המוסמכים לכך לדון בנושא בתחום שלהם.

עם ישראל צריך להיות "לאור גוים" בכל נושא. נכון להיום בעולם משקיעים עם מימון עתק פרופסורים ופילוסופים שידונו בנושא של בינה מלאכותית, ושל השלכותיה המוסריות והחוקיות. חלילה לנו להגרר אחרי מסקנותיהם.

אם יורשה לי אבקש לשמוע את חוות דעת כ"ת על השימוש במכונת אוטונומית כמסיעה רופאים ואחיות למשמרות, וכן בכל הנוגע למי אחראי בדיני ממונות ונפשות. בברכת תלמיד,

איתן קופיאצקי

למערכת 'המעין' שלום.

ישר כוחו של הרב קופיאצקי על העלאת נושא ההיבטים ההלכתיים של פיתוח המכונות האוטונומיות. דיברתי על כך בשנים האחרונות עם כמה רבנים תלמידי חכמים, אך לצערי לרובם חסרים מושגים בסיסיים בנושא החדש הזה, וכפי שכתב הרב קופיאצקי עלינו להיות המובילים ולא המובלים.

הנקודה הקריטית בטכנולוגיית המכונות האוטונומיות, וזה נכון גם ברוב תחומי הטכנולוגיה החדשה הממששים ובאים, היא שקיימת בהם למידה נרחבת, מתמשכת ואוטומטית שמשפיעה על קבלת ההחלטות של המכשיר הטכנולוגי המשתמש בבינה מלאכותית וכן של השירותים התומכים. מעבר לכך, מדובר בלמידה מבוזרת שקורית בקצוות הרשת, ולא רק במכשיר שמול עינינו או שישובים בו, ורוב העוסקים בנושא גם אינם שוקלים או יתכן שאינם מבינים עד הסוף את טיב השפעת הנתונים, הדאטה, על הבינה המלאכותית המוטמעת בטכנולוגיה החדשה הזו. הדבר משתמע גם מתוך דברי הרב קופיאצקי: הוא מעלה אפשרות להחשיב את המתכנת כאחראי על פעילות המכשיר, או שניתן לתכנת את המכונת בצורה מסוימת - אך מערכות בינה מלאכותית הן מערכות למידה אדפטיביות, כלומר שהן לומדות ומגיעות למסקנות בכוחות עצמן מהמידע שמצטבר אצלן והמשתנה עם הזמנים והנסיבות, וזהו משהו אחר.

איני חושב שקיימת היום קטגוריה הלכתית שדרכה אפשר לקבוע הלכות בנושא זה. לענ"ד צריכים להקים היום צוות של תלמידי חכמים ואנשי טכנולוגיה שיעמיקו בלימוד

ובירור המשמעות המעשית של השימוש במכשירים הנתמכים בבינה מלאכותית ובעוד נושאים מדעיים-טכנולוגיים שחלקם אינם שייכים ישירות לנושא, כדי להגיע להבנות חדשות וראשוניות בתחום החדש הזה.

מייקל אייזנברג

לכבוד מייקל אייזנברג,

תודה רבה על מכתבך. אכן אתה צודק, לא דנתי כלל בעובדה שמדובר על מערכות של בינה מלאכותית שבעצם לומדות ומפתחות לעצמן מסקנות כיצד להתנהל במקרים מסוימים, בכך שיתכן ויש כאן "בריאה חדשה" בעלת "דעה עצמאית", ואין מקום לדון בתכנות שלה. על כן יתכן ויש מקום להשוות בין התוכנות הנ"ל ל"גולם" או יצור אחר שיש לו "דעה עצמאית" ונברא בידי אדם.

בדברי הפוסקים אין הרבה דיונים בנושא של אדם או בעל חי אחר שנוצר על ידי ספר היצירה. הראשון שדן בנושא זה היה החכם צבי (סימן צג) בצרוף למניין של אדם שנוצר מספר היצירה. בעקבות תשובתו בשו"ת להורות נתן (חלק ז סימן יא) דן באריכות בהשלכות בדינים שונים של אדם או בהמה שנוצרו על ידי ספר היצירה. וכתב שהתורה חייבה בעלי חיים טבעיים ולא דבר שנוצר על ידי אדם. ומתוך דברים אלו כתב בספר חשוקי חמד (בבא קמא דף נד עמוד ב) ש"הוא הדין לגבי שאר נזיקין, אין מקור לחייב בהמה הנוצרת על ידי ספר יצירה". וסיים בצ"ע, והעיון אכן נצרך, כי לא יתכן שהאדם שעליו נאמר "מועד לעולם" יהיה חופשי ונטול אחריות ממעשה יצירה עם השלכות כה גדולות. מאידך יש מקום לומר שיש כאן "גרמא בנזיקין", במיוחד כאשר בתשובה לשאלה שלפני זה כתב החשוקי חמד שבנוגע ל"גולם", אדם שנברא בידי ספר היצירה, אין מקום לחייבו בתשלומים.

איתן קופיאצקי

פרסום ספרים חדשים ומודעות תורניות

בגיליונות 'המעין'

מערכת 'המעין' מזמינה את המו"לים ומחברי הספרים לפרסם את ספריהם, צילום כריכה או שער וכן טקסט קצר של תיאור הספר, בגיליונות 'המעין'.

כתב העת 'המעין' מופץ כל שלושה חודשים במאות עותקים למנויים, לרבנים ולמוסדות תורה וחינוך, והוא נמצא ברוב הספריות התורניות הגדולות. נוסף על כך קיימים מאות מנויים אינטרנטיים, וגיליונות 'המעין' נמצאים גם באתר המכון ואלפים נכנסים לאתר כדי לקרוא בהם. 'המעין' גם מוכנס באופן שיטתי למאגר הספרים 'אוצר החכמה' ולאתר האינטרנטי שלו, וכן לאתר היברובוקס. למעשה מדובר בפרסום שנשאר אקטיבי במשך שנים רבות. הגיליון מודפס בגווי שחור לבן, אולם במאגרים האינטרנטיים הצילומים והסריקות הצבעוניים עומדים בצבעם המקורי.

לכבוד השקת השירות המחירים סמליים ממש:

פרסום על רבע עמוד - 250 ש"ח, על עמוד שלם 890 ש"ח.

מערכת 'המעין'